

Сумська міська рада
ВИКОНАВЧИЙ КОМІТЕТ

майдан Незалежності, 2, м. Суми, 40030, тел.(факс) +38(0542) 700-560, e-mail:
mail@smr.gov.ua

№

на 315-з211 від 29.11.2021

СУМСЬКА МІСЬКА РАДА
Відділ з організації діяльності ради
Сумської міської ради
Вхідний № <u>315/2</u>
від " <u>30</u> <u>12</u> <u>2021</u> р.

Депутату Сумської
міської ради
Марині НАГОРНІЙ

Сумська міська рада

Шановна Марино Юріївно!

Ваш депутатський запит щодо розгляду ініціативи членів сімей загиблих створити Алею Героїв в центральній частині міста Суми і доручення архітекторам надати свої пропозиції із можливих місць її розташування, був розглянутий 10 грудня 2021 року членами Комісії з розгляду питань увічнення пам'яті видатних осіб та подій в місті Суми.

Кожним учасником було висловлено власне ставлення щодо винесеної ініціативи. У дискусії також брали участь інші ініціатори питання, які представляли громадські організації, що опікуються питаннями учасників АТО/ООС.

Надаємо для ознайомлення протокол засідання,

Міський голова

Олександр ЛІСЕНКО

Андрій Кривцов
Ольга Бондаренко 700-102

П Р О Т О К О Л № 5
**засідання комісії з розгляду питань увічнення пам'яті видатних осіб та подій в місті
Суми**

10.12.2021

Члени комісії:

Антонець О.П.	-	керівник Майстерні музейних проектів, член Національної спілки архітекторів, член спілки дизайнерів України (за згодою);
Бондаренко О.О.	-	заступник начальника управління архітектури та містобудування Сумської міської ради;
Гапоченко І.І.	-	голова Сумської обласної організації Національної спілки художників України (за згодою);
Головін Е.В.	-	архітектор, директор ТОВ «Архдизайністудія», член національної спілки архітекторів України (за згодою);
Карпенко М.П.	-	громадський діяч, керівник пошукового загону, полковник Українського козацтва (за згодою);
Кохан О.В.	-	дизайнер, член Сумського осередку спілки дизайнерів України (за згодою);
Кругляк О.С.	-	головний спеціаліст відділу генерального плану та архітектурного планування управління архітектури та містобудування Сумської міської ради, секретар комісії
Мозгова Н.П.	-	головний спеціаліст відділу культури та туризму Сумської міської ради;
Прокопчук О.Г.	-	скульптор, член обласної організації Національної спілки художників України (за згодою);
Терентьев В.С.	-	директор Сумського обласного краєзнавчого музею (за згодою);
Харченко Ю.О.	-	архітектор, голова Сумського осередку спілки дизайнерів України (за згодою);
Шевченко О.Г.	-	голова Сумського обласного Товариства «Просвіта» ім. Т.Г. Шевченка (за згодою);

Відсутні члени комісії:

Бондаренко М.Є.	-	перший заступник міського голови, співголова комісії ;
Мортечко В.В.	-	заступник міського голови з питань діяльності виконавчих органів ради, співголова комісії ;
Кривцов А.В.	-	Начальник управління архітектури та містобудування Сумської міської ради – головний архітектор, заступник співголови комісії ;
Приймак В.М.	-	Начальник групи охорони історико-культурної спадщини при управлінні культури і туризму Сумської ОДА (за згодою);
Бурячков Б.Б.	-	архітектор, директор ТВМ АП «Б.Б.Б.», член Сумської обласної організації Національної спілки архітекторів України (за згодою);
Юрченко Н.С.	-	директор Сумського художнього музею ім. Н.Х. Онацького (за згодою).

Зaproшені на засідання комісії представники ініціаторів питання:

Нагорна М.Ю.	-	Депутат Сумської міської ради
Лаврик В.В.	-	Голова ради «Спілка ветеранів АТО Сумської області»
Савченко С.Ю.	-	Мешканець міста
Вєтров В.О.	-	Мешканець міста
Тимофієв А.П.		Голова ради АТО та членів сімей загиблих учасників АТО при міському голові

Стещенко Ю.В.	Мешканець міста
Ладика О.П.	Мешканець міста

Порядок денний:

1. Розгляд ініціативи громадських організацій із створення меморіального комплексу на честь учасників АТО/ООС, вшанування таувічнення подій на сході України.

1. **СЛУХАЛИ: Бондаренко О.О.** – На розгляд до Управління надійшли звернення від декількох громадських організацій, які опікуються питаннями: учасників бойових дій на Сході України, ідейно-патріотичного виховання, увічнення пам'яті загиблих учасників АТО/ООС щодо створення меморіального комплексу. У листах фігурують різні назви: «Історичний комплекс «Алея Героїв Сумщини», «Меморіальний комплекс на честь учасників АТО/ООС», «Алея пам'яті загиблим захисникам України», інші назви. Ці звернення були надані для ознайомлення всім членам комісії з проханням розглянути пропозиції і висловити на засіданні свою думку. Ініціаторами пропонується розглянути декілька місць: біля РЦ «Романтика», площа Незалежності, Театральна площа, сквер «Героїв Сумщини» (по вул. Героїв Сумщини), ділянка між обласною науковою бібліотекою та музичною школою (демонстрація графічного матеріалу). Заявниками зосереджувалася увага саме на центральній частині міста.

На сьогоднішній день всі урочисті зібрання, пов'язані з цими подіями, відбуваються на Меморіалі пам'яті на центральному кладовищі. *Наводить приклади подібних меморіалів в м. Черкаси (Меморіал незламних), м. Київ, м. Жовті води (демонструються фотознімки).* Заявниками зосереджувалася увага саме на центральній частині міста.

Терентьев В.С. – в Сумському міському краєзнавчому музеї міститься велика експозиція присвячена тим подіям, які почались в 2014 році, та героям цієї російсько- Української війни. В центрі експозиції велика стіна пам'яті, де увічненні відомі нам на сьогоднішній день 165 загиблих військових, добровольців силових структур воїнів. Автором цієї експозиції був присутній сьогодні Олександр Антонець та його команда. Ми обрали саме таку форму. В той час, як у зверненнях іде мова про меморіал, пам'ятний знак, де можна було б вшанувати пам'ять героїв. На сьогоднішній день таким місцем є центральне кладовище, встановлений на вул. Героїв Сумщини пам'ятник, який уособлює воїна та експозиція музею, але її можна винести в публічний простір за межі музею і таким чином увічнити пам'ять.

Якщо мова йде про героїв – в нас вже є вулиця , яка саме так і називається Героїв Сумщини. На мій розміщені світлини герой Радянського Союзу подій Другої Світової Війни.

Якщо герої України – це Олександр Оніщенко і Сергій Табала за період війни на Сході України.

Якщо брати в історичному екскурсі – герої України Олексій Берест (посмертно) та геройня України Тетяна Маркус (розвідниця). Це що стосовно саме героїв України.

Мешканець міста – всі, хто на сьогоднішній день лежать на цвинтарі – є Героями України!

Карпенко М.П. – вніс пропозицію: по вулиці Героїв Сумщини по одну сторону вулиці вже розташована алея героїв Другої Світової Війни, а навпроти на існуючій галявині розмістити алею російсько-української війни.

Лаврик В.В. – по вулиці Героїв Сумщини увіковічнити всіх героїв України також згадати і героїв УНА УНСО.

Шевченко О.Г. – треба продумати і зробити такий «куточок», де б була зафікована слава якщо не Сум, то всієї Сумщини. Куди б можна було водити екскурсії. Дуже добре, що ці питання піднімаються. Тільки, якщо знати своїх героїв – можуть народитись нові. Треба до цього питання підійти виважено і щоб приймали участь і наукова група, і група архітекторів. А може далі там буде крім військових ще пантеон тих, хто прославив Сумщину. Місця там багато.

Антонець О.П. – 03.12.2021 в м. Конотоп відкрився «Пантеон національної пам'яті». Погодження назви відбувалось в інституті історії України. Відкриття відбулось завдяки спонсорській допомозі мецената Євгена Сура. Ми є авторами проекту. Цей об'єкт можна взяти за аналог.

На фоні Храму Різдва пресвятої Богородиці в 2019 році було зроблено стендовий блок з історією загиблих конотопчан у відомій нам війні. Але в 2020-му році відбулись зміни територіальних громад, відбулось збільшення території і кількість загиблих збільшилась до 120 чоловік. Питання ставилось так, щоб були відображені всі обличчя. Місцем розташування була виділена площа 50x17 м. Виходячи з ситуації сформувалось таке рішення. Так з'явились 7 клиноподібних носіїв, які нібито врізаються в наше повсякденне життя. Кожна стела пов'язана з

відповідним роком, або періодом. Матеріалом для виготовлення обрали іржавіючу сталь, накшталт картенової сталі.

Взагалі до меморіалізації і музеофікації маю своє ставлення. Воно пов'язане з тим, що ми постійно вивчаємо всесвітній досвід. Загалом в Європі прийнятий такий досвід, що меморіалізація і музеофікація історичних подій потребує часової дистанції і абсолютно категорично цей проміжок часу являє собою 70 років.

В той самий час в Україні спостерігається своя тенденція. Наприклад у Вінниці створений «Музей мужніх». Експозиція складається з чотирьох блоків: Чорнобиль, Афганістан, історія МВД і поліції та АТО. Цю ідею вдалось реалізувати лише завдяки тому, що глядач спостерігає ніби «сейф історії». Історія – це те, що ми маємо накопичувати, а вже потім якось реалізувати.

Але працюючи в різних регіонах країни ми відчуваємо потребу в меморіалізації цих подій і тому робимо висновок, що історія в Україні має іншу «швидкість».

Лаврик В.В. – поставив питання до Антонця О.П.: яке на Ваш погляд місце розташування із запропонованих буде найкращим територіально для встановлення меморіального комплексу?

Антонець О.П. – напевно вулиця Героїв Сумщини.

Лаврик В.В. – також питання до Антонця О.П.: якщо брати за основу вказане місце розташування, та як можна об'єднати в цьому місці героїв всієї історії: давніх слов'ян, Київської Русі і таке інше? Як задовольнити потреби і містян і учасників бойових дій? А головне – щоб це було одним з візитівок міста накшталт «Альоши». Як це все пов'язати між собою?

Антонець О.П. – це одне з найскладніших питань. Є різні формати.

Формат меморіалу – де працює символіка і художні засоби. Використовується з античності і до нашого часу.

І є варіант меморіалізації або музеофікації – він більш камерний. Поєднати ці два напрямки між собою не можливо. Треба вибирати.

Лаврик В.В. – в м. Нижній Новгород є пам'ятник «Тисячоріччя Росії». Так ось авторам вдалось поєднати все. Як подібне можна зробити в нас, але поєднавши, не одну, а декілька тисяч років? Поєднавши історію пройдешніх часів та історію сьогодення.

Антонець О.П. – пам'ятник – це застигла субстанція, музей – має постійно оновлюватись та поповнюватись.

Нагорна М.Ю. – як ініціатор одного з запитів на цю тему доповідаю, що депутати з цією ідеєю ознайомлені та повністю її підтримують. Кожен з депутатів готовий підтримати фінансово.

Стосовно місця розміщення – вулиця Героїв Сумщини підходить як найбільше. Такий пам'ятник не може бути розміщений наприклад там, де проходять якісь розважальні заходи. Це як одна з пропозицій, але треба враховувати і думки людей, які мають безпосереднє відношення до цього.

Під час обговорення між депутатами обговорювалась ідея висвітлення 44-х загиблих які поховані на Центральному цвинтарі. А остаточний варіант треба приймати під час спільних обговорень.

Мешканець міста – будь-який проект треба починати з виділення земельної ділянки.

Ділянка біля Романтики – місце проведення весільних церемоній і таке інше.

Театральна площа – зона відпочинку всього міста Суми.

В нас є вулиця Героїв Сумщини. Треба від цього і відштовхуватись. Якщо Сумська міська рада виділить земельну ділянку, от тоді фахівці зможуть запропонувати своє бачення цього монументу. На сьогоднішній день треба чітко визначитись з місцем розташування.

Головін Е.В. – із запропонованих місць, найбільш доречне – вул. Героїв Сумщини. Ті світлини героїв, які сьогодні там є, вони в занедбаному стані. Крім того, вони не в тому вигляді, в якому свого часу були задумані автором. За задумом там мав бути стовбур дерева, кроною якого були б світлини з героями війни. Вандалами було спалювано цей витвір. Пропоную його відновити та взяти для розгляду вказану ділянку та сконцентрувати на ній не одну історичну подію, а більше. При складанні завданні на проектування треба скласти історичну довідку і вибрати найважливіші події військової слави Сумщини.

Кажучи про називу, теж треба визначитись, бо у всіх зверненнях назва лунає різна. Офіційної назви цієї війни не існує. Визначитись, яких саме героїв треба увічнити.

Прокопчук О.Г. – підтримую ту думку, що прості люди чекають цікавих речей, але вважаю, що рішення має приймати влада, а наша задача полягає у виконанні задуму.

Гапоченко І.І. – підтримую думку Антонця і вважаю, що треба робити не швидко, а якісно. Кожен проміжок часу має своїх героїв, як живих так і загиблих.

Терентьев В.С. – стосовно місця – однозначно вулиця Героїв Сумщини. Під час реалізації цього меморіалу, в будьому випадку буде зачеплена напівзанедбана алея Героїв Сумщини. Вона була відкрита 1999 році як пам'ятний знак 293 стрілецької дивізії, сформованої в Сумах 1941 році і практично вся полягала в боях 1941 року в боях під Шосткою. Питання про те, що робити з цим комплексом, обов'язкова виникне. Підхід до реалізації цього монументу має бути комплексним.

Карпенко М.П. – герой російсько-української війни увічнити на галевинці біля бібліотеки Крупської в сторону фонтану Садко («Сквер квітковий»).

Мозгова Н.П. – найдоречніше розмістити цю алею на вул Героїв Сумщини, але треба розуміти, про яку саме кількість йде мова: 44 героя, які знаходяться на кладовищі, чи всі герой Сумщини. Це якщо дивитись в розрізі двох віх історії (Друга Світова Війна і війни сучасної).

А якщо це тільки одна віха історії – то там де сквер Героїв Небесної Сотні і якусь алею створити.

Шевченко О.Г. – вулиця Героїв Сумщини вона як навмисно створена для такого комплексу. Тут є перспектива і для розвитку «об'єму пам'яті», і «територіального об'єму» і «часового». Але підходити до цього треба з розвитком на перспективу.

Кохан О.В. – запропоновані місця не самі найкращі. Намагання концентрувати всі події в центрі міста - не найкращі. Розміщення алеї по вул. Героїв Сумщини можливе, але не найкраще.

Харченко Ю.О. – від глобальності цієї історичної ідеї та бажання її втілити буде залежати і місце, і площа.

В сквері Героїв Майдану під час його реалізації була ідея зробити за пам'ятником елемент музеєфікації, щоб як найбільше підкреслити всю трагічність цих обставин.

Необхідно так розміщувати по місту пам'ятники, щоб вони не були сконцентровані всі в одному місці.

Бондаренко О.О. – більшість пропозицій, які сьогодні тут лунали, були за розміщення Алеї на вулиці Героїв Сумщини. Пропоную на сайті Сумської міської ради зробити інтерактивне опитування для визначення місця розташування у спосіб голосування. Можливо представити два варіанти: вулиця Героїв Сумщини, або свій варіант. Треба почути думку громадськості.

Головін Е.В. – не підтримаю дану пропозицію. Треба провести архітектурний конкурс.

Тимофієв А.П. – в першу чергу комісії необхідно почути думку сімей загиблих.

Надані членами комісії пропозиції запропоновано довести до відому співголів та заступника співголови комісії.

Головуючий

О.О. Бондаренко

Секретар

О.С. Кругляк